

Reisz Terézia

tudományos munkatárs

PTE, TKI

A cigány tanulókat segítő pedagógus-továbbképző program

A cigány tanulókat segítő pedagógus-továbbképző program

APTE Tanárképző Intézete 2000 novemberében sikeres pályázatot nyújtott be az Oktatási Minisztérium Phare Programirodájához „Cigány tanulókat segítő pedagógus továbbképző program” címmel. A projekt központi témája pedagógusok továbbképzése volt három különböző (60, 80 és 360 órás) program segítségével. A végrehajtott képzési programok olyan általános pedagógiai szemléletet és a cigány kultúrákra vonatkozó alapismereteket nyújtottak a részt vevők számára, amelynek birtokában lehetségessé válhat a Dél-Dunántúli régióban jelentős arányban élő cigány gyerekek etnikai-kulturális másságából eredő konfliktusoktól és kudarcoktól mentes iskolai előrehaladása. A képzések mellett a projekt szerves része volt – a problematikához rendelkezésre álló taneszközök (tankönyvek, segédtankönyvek, tanári kézikönyvek stb.) nehéz hozzáférhetősége és rendkívül szegényes kínálata miatt – a taneszköz-fejlesztés is. Erre a „Cigány társadalomismeret” modul keretében a PTE Tanárképző Intézetében, az irodalmi modul anyaggyűjtési munkálataira a régió közoktatási intézményeiben került sor. Az eredmények közé soroljuk, hogy az alapképzésben tanuló tanár szakos hallgatók hospitáláson és terep gyakorlaton ismerkedhettek meg a régió hátrányos helyzetű iskoláiban folyó munkával.

A projekt helyszíne Baranya, Tolna és Somogy megye volt. A 360 órás, valamint részben a 60 órás továbbképzés Pécsen a PTE Tanárképző Intézetében történt, míg a 60 és 80 órás továbbképzések esetében alternatív lehetőségként a drávafoki Ormánsági Szabadiskola, vagy a pécsi Martyn Ferenc Művészeti Szabadiskola, illetve teljes tantestület részvétele esetén annak székhelye merült fel.

Programunkban gyakorló iskolaként a pécsi Bártfa utcai Általános Iskola Pécs-Bányatelepi Tagiskolája, a Kétújfalusi Általános Iskola, a Vásárosdombói Általános Iskola és Zeneiskola, a kaposvári Pécsi utcai Általános Iskola és a bátai Általános Művelődési Központ működött közre.

Az alábbiakban a Tanárképző Intézet által benyújtott pályázati programot tesszük közre a pályázati nyelvezetet gördülékenyebbé tevő kisebb stílárius módosításokkal.

A projekt célkitűzései a következő pontokban foglalhatók össze:

– A cigány gyerekek iskolai haladását elősegítő pedagógiai szemléletet és a cigány kultúrák alapszintű ismeretét nyújtó 60 és 360 órás továbbképzési program kidolgozása (utóbbi szakvizsgát is biztosít) és a 60 órás program akkreditálása.

– A tervezett és a már meglévő (80 órás, akkreditált) továbbképző programok lebonyolítása.

– A továbbképzési programokhoz szükséges szakirodalom összeállítása: 1. nép- és társadalomismereti szöveggyűjtemény, 2. beás-magyar mesekönyv.

– Cigány kultúrákkal kapcsolatos pedagógiai témakörök és az elérendő általános pedagógiai attitűdök pedagógus-alapképzésbe történő integrációjának elindítása.

– Az alapképzésben résztvevő tanárjelöltek megismertetése a hátrányos helyzetű cigány tanulók szociokulturális hátterével, pedagógiai eljárásokkal, az itt tárgyalt problémakörhöz illeszkedő attitűdök kialakítása hospitálás során.

Helyzetelemzés

A pályázati program elsősorban a cigány gyerekekkel kapcsolatos kérdésekre koncentrálna, köztudomású, hogy – többek között – a szociális-kulturális különbözőségekből adódóan nagyobb arányban vannak jelen az ún. hátrányos helyzetűek. Ugyanakkor az a pedagógiai szemlélet, amelyet a továbbképző programok tükröznek, a más okokból hátrányos helyzetű gyerekekkel kapcsolatos pedagógiai problémák jelentős részét is érinti.

A cigányság aránya az ország lakosságában dinamikusan nő: jelenleg 6%, 2020-ra 9% és 2050-re 18% várható. Ezeknek az adatoknak megfelelően az iskolák alsó tagozatán a cigány gyerekek aránya a jelenlegi 12–13%-ról 2020-ra 17–18%-ra, majd 2050-re várhatóan 24–25%-ra növekszik majd.

Borsod-Abaúj-Zemplén és a Nyírség mellett Baranya megye (elsősorban az Ormánság) az ország három legérintettebb területeinek egyike. E területek alacsony szintű gazdasági életéből következő hátrányok elsődlegesen a cigány lakosságot sújtják. A cigányok által lakott településeken a munkanélküliségi ráta helyenként a 90%-ot is meghaladja. Ez a gazdasági-szociális helyzet önmagában, a kulturális különbözőségektől függetlenül is jelentős akadály a cigány tanulók megfelelő iskolai haladásának.

A cigány gyerekek iskolázottsági szintjére az 1970-80-as években jellemző volt, hogy az általános iskolát elvégzettek aránya ugyan ugrásszerűen – 20%-ról 80%-ra – nőtt, de az érettségit adó intézményekbe és a felsőoktatásba már nem sikerült eljutniuk.

Gyökeres változást az 1989-es politikai rendszerváltozás és gazdasági szerkezetváltás sem okozott. A cigány gyerekek jellemzően a szakmunkásképzőkben, illetve szakiskolákban kaptak helyet.

Az iskolaszervezeti változások, a versenyhelyzet, a tantervreformok (70-es évek közepe, 80-as évek, NAT bevezetése, kerettanterv) a kulturális különbözőségük miatt eleve hátránnyal induló cigány gyerekeket különösen sújtották.

A cigány kultúrák kevésbé illeszkednek a nyugati kultúrkörhöz, más érték- és norma-rendszer jellemzi őket; még ha át is vettek sok európai kultúraelemet, azok a cigány kultúrákban más megvilágításba kerültek. Az európai értékekre, normákra, gondolkodásmódra épülő pedagógia szemszögéből nézve tehát az iskolába kerülő cigány gyerekek igen gyakran mint deviánsok, fogyatékosok jelennek meg a többségi kultúrát tükröző pedagógia számára, függetlenül attól, hogy valójában éppen annyi normakövető, illetve intelligens gyerek van közöttük, mint bármely más szociokulturálisan tőlük eltérő csoportban. A cigány származású diákok számára is nyitott, de részben ún. „zsákutcás” képzések, – ha a munkaerőpiac szempontjából nézzük – csupán az alulképzett, szociálisan az alsó szintekhez kötött társadalmi rétegeket bővítik.

Az általánosan elterjedt pedagógia igen szűk kényszerpályákra szorítja önmagát és növendékeit is, a személyiségi, etnikai, kulturális, szociális különbözőségeik szinte megoldhatatlan problémát jelentenek számára. Különös jelentőségű ez a magas cigány lakossági arányt mutató Dél-Dunántúlon, ahol a cigány gyerekeket az iskolákban megengedhetetlenül gyakran érik etnikai-kulturális különbözőségekből eredő konfliktusok, kudarcok. Sok a túlkoros tanuló, illetve a valójában mentálisan egészséges cigány gyerekek igen része kerül a különböző mértékben fogyatékos gyerekekkel foglalkozó speciális tantervű iskolákba; a továbbtanulási arányuk ugyan javulóak, de messze elmaradnak a nem cigány lakosság hasonló mérőszámaitól.

A pedagógusképzésben és egyáltalán a felsőfokú képzésben csak az utóbbi néhány évtől kezdve jelent meg önállóan a romológia (ciganológia). A dél-dunántúli régióban ebben a témakörben alig néhány és jórészt esetlegesen szervezett pedagógus-továbbképzésre, eszmecserére került eddig sor. A felmérések során kiderült, hogy azokban az intézményekben, ahol már elkezdődtek a hátrányos helyzetű és cigány gyerekekkel kapcsolatos speciális pedagógiai programok (felzárkóztató, cigány felzárkóztató programok stb.), a

széles körű tapasztalati háttéren alapuló szemlélet és tudás hiánya miatt a differenciált pedagógiai módszerek csak igen nehézkesen honosodnak meg. Az e területen dolgozó pedagógusok szükségét érzik egy rendszerezett, a helyi tapasztalatokat integráló és a pedagógia szempontjait követő szemléleti-szellemi, szakmai segítségnek (áttekintő, orientáló továbbképzésnek, kézikönyveknek stb.), amelyek egyaránt kapcsolódnak a délelőtti (órarendi) és délutáni (szakköri) munkájukhoz.

A cigány kultúrák és az általánosan elterjedt pedagógia konfrontációinak konfliktusmentes feloldásához alapvetően a következő, egymással szorosan összefüggő feladatokat kell megoldani, és ezek egybeesnek a pályázatunkban kitűzött célokkal, feladatokkal.

1. Bár elméletben már évtizedek óta tudjuk, hogy a frontális ismeretközlésre összpontosuló pedagógia nem képes megfelelni a mai kor követelményeinek, a gyakorlatban – eltekintve néhány kivételtől – mégis az említett forma és szemlélet az általánosan elterjedt. Ebben a pedagógiai környezetben legfőképpen szavakban valósulhat meg a ma már sokak által elvárt integratív és differenciatív pedagógia. Az általános pedagógiai szemléletnek ki kell mozdulnia abból a megmerevedett és emiatt egyre inkább diszfunkciókkal terhelt helyzetből, amibe napjainkra sodródott.

2. A mindennapi pedagógiai munkában meg kell jelennie a cigányokkal, cigány kultúrákkal kapcsolatos attitűdnek is. A pedagógiai gyakorlat eddig a közvetített tartalom vonatkozásában egyszerűen tudomást sem vett a jelenlévő cigányokról, holott egyfelől szinte minden humán és természettudományos tantárgyban megtalálhatók a cigányokkal kapcsolatos aspektusok, másfelől pedig valós tényként ott ülnek az iskolában a cigány gyerekek. A mindennapi iskolai gyakorlatban meg kell tehát jeleníteni a cigány kultúrákkal kapcsolatos tartalmi és szemléleti elemeket is.

3. A cigány kultúráknak a mindennapi pedagógiai gyakorlatban való megjelenítéséhez elengedhetetlen a megfelelő szemléletű és tartalmú pedagógusképzés és -továbbképzés. Jelen helyzetben a továbbképzésekre kell nagy súlyt helyezni. A jelenlegi pedagógusok tömegei vették át úgy főiskolai vagy egyetemi diplomájukat, hogy tanulmányaik során semmilyen formában nem találkoztak a cigánysághoz vagy egyéb hátrányos helyzetű csoportokhoz kapcsolódó pedagógiai tartalommal. El kell indítani azt a folyamatot, amely szakiránytól függetlenül a pedagógus-alapképzésbe integrálja a cigány kultúrákkal, illetve a hátrányos helyzetűekkel kapcsolatos tudás- és képességelemeket. A felsőoktatásból hiányoznak azok a taneszközök, amelyek a tanárképzés során a megfelelő, hiteles ismereteket közvetítenék, nincs a gyakorlatban hasznosítható jegyzet, szöveggyűjtemény.

A pedagógusképzésben és -továbbképzésben megjelenítendő súlypontok:

1. Meg kell szabadulni azoktól a pedagógiai kényszerpályáktól, amelyek ma érvényesek, és amelyek miatt gyerekek tömegei élnek negatív élményként az iskolai létet. Az általánosan elterjedt pedagógiai szemlélet és módszertan sokszor elsiklik a személyiségi, a kulturális és szociális különbségek fölött. Ennek egyik legmarkánsabb megnyilvánulása az, hogy a cigány anyanyelvű gyerekektől természetesen várja el ugyanazt a magyar nyelvismeretet és beszédkészséget, amit a magyar anyanyelvű gyerekektől. Megjegyzendő azonban, hogy az ilyen típusú pedagógiai szemléleti egyoldalúság bár hatványozottan sújtja a cigány gyerekeket, valójában minden gyerek számára az uniformizálódás vagy a kirekesztődés alternatíváját nyújtja.

2. A cigány gyerekekkel (is) foglalkozó pedagógusoknak legalább alapfokon ismerniük kell a cigány kultúrák sajátosságait: az érték- és normarendet, viselkedésformákat, a közösségi kapcsolatok jellemzőit, a fontosabb szokásokat. Ez által válhatnak képessé arra, hogy a kulturális különbségekből adódó nyelvi, gondolkodásbeli, értékrendi eltéréseket ne „fogyatékosságként”, hanem értéként értelmezzék. A különbségek elismerése és az ahhoz igazodó pedagógia ezen az alapon jöhet létre.

3. A tanárképzési és továbbképzési programokban meg kell jeleníteni a cigányokra vonatkozó, illetve a cigány kultúrák szemléletéhez igazodó ismereteket, ismeretértelmezé-

seket, szemléleti specifikumokat is. E vonatkozásban irányadónak tartjuk „Az oktatási miniszter 41/1999 (X. 13.) OM rendeletét a pedagógus szakvizsga képesítési követelményeiről” a 360 órás és 60 órás képzési forma tervezésekor.

4. A cigány kisebbségi önkormányzatok segítségével végzett előzetes regionális felmérések alapján Baranya, Tolna és Somogy megyéből a már akkreditált 80 órás továbbképzési programra várhatóan 20 fő gyakorló tanár jelentkezik majd, a 360 órás képzési formában 40 főre számítunk, a 60 órás kurzuson 20 fő pedagógust képzünk tovább. (Meggjegyezzük, hogy a képzések során a tervezett létszámot nem sikerült elérni, a három programban összesen 48 fő vett részt.)

A PTE TKI által szervezett hagyományos gyakorlóiskolai tevékenység három belvárosi iskolában zajlik, ennek következtében a tanárjelöltek szinte kizárólagosan középszintűbeli (vagy afeletti) családok gyermekeivel találkozhatnak. Ily módon nincs lehetőségük olyan szociokulturális háttérrel rendelkező gyerekekkel foglalkozni, akik hátrányos helyzetű nevelési problémákat jeleznének. A pályázat adta lehetőséggel élve és saját normatív támogatásokból aprófalvas térségek iskoláiba kívánjuk eljuttatni hallgatóinkat. Ily módon kívánjuk megismertetni őket a hátrányos helyzetű diákok speciális környezetével és nevelési problémáik megoldásán dolgozó sajátos pedagógusszerepekkel.

A projekt részletes leírása

1. Pedagógus-továbbképzések

A regionális továbbképzés menetét két intézmény (PTE TKI, PTE IGYFK) összehangoltan végzi. Programunk tehát egyrészt kapcsolódik a térség más gesztorintézményekkel tervezett programjaihoz, másrészt saját tanártovábbképzéshez kapcsolódó tevékenységeinkhez is.

A továbbképző programok egyfelől az általános pedagógiai szemléletben szükséges változásokat közvetítik (80 órás, akkreditált), a cigány gyerekekre irányuló pedagógiai kérdéskört dolgozzák föl (360 órás, szakvizsgát nyújtó, valamint a 60 órás, cigány/népismereti). Mindhárom továbbképző programhoz gyakorlati foglalkozások is tartoznak. Fontos hangsúlyozni, hogy a gyakorlatok nem az elit iskolává vált gyakorló iskolákban, hanem az érintett feladatokkal, akadályokkal, problémákkal nap mint nap szembesülő iskolákban, illetve családoknál, közösségekben folynak. A program másik eleme az alapképzésben tanuló tanárjelöltek bevezetése a hátrányos helyzetű és cigány tanulók élet és tanulási körülményeinek gyakorlatába hospitálások formájában.

A továbbképzés regionális kontextusát jelzi, hogy a régióban az óvodapedagógusok és tanítók továbbképzését Szekszárd, az általános iskola felső tagozatos pedagógusainak továbbképzését Pécs végzi. Az aprófalvas települések hátrányos helyzetű iskoláiban biztosítjuk kölcsönösen mindhárom megyéből az óvodapedagógusok, tanítók és tanárok számára a gyakorlólhelyeket.

1.1. A 360 órás, szakvizsgát nyújtó továbbképzés vázlata:

Címe: Cigány népismeret és pedagógia tanár-továbbképzési program. Akkreditációja tervezett. (az akkreditáció azóta megvalósult) Teljes óraszám: 360 óra (180 óra a kötelező, és 180 óra a választható sávban). A hallgatók száma: 40 fő/kurzus. A pályázat keretében 1 kurzus indítandó. Célcsoport: bármely szakirányú általános és középszintű iskolai tanárok, elsősorban Baranya, Somogy, Tolna pedagógusai. A hallgatói munka értékelésének alapja: szigorlat és félévenkénti kollokviumok. A kurzus elvégzésének tanúsítvány: cigány népismereti és pedagógiai szakvizsga-bizonyítvány. Megszerezhető képesítés: cigány népismereti és pedagógiai szakvizsga.

E továbbképző program jelentősége az, hogy a cigány, illetve szociális-kulturális okokból hátrányos helyzetű gyerekekkel kapcsolatos pedagógiai kérdéskörök egészét át-

tekintő képzést nyújt. Módszereiben előadás, gyakorlat és tréning. Azokat a módszereket állítja középpontba, amelyek a cigány, illetve hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozó pedagógiai szituációkban érvényesítendők. A program alapvonása a különböző szemléletek és tapasztalati hátterek hallgatói aktivitás általi egyidejű megjelenítése és megvitatása. Az itt megjelenő szemlélet- és módszeregyüttes a közoktatás egésze számára is követendő lehet.

A továbbképző program várható eredményei a következők. Egyrészt a hallgatók ismereteket szereznek az érintett, specifikus témakörben mind a népismeret, mind a módszertan, az iskolaszervezés és a tanulászervezés (és azok közigazgatási háttere) területéről. Másrészt az ismeretek megfelelő pedagógiai érvényesítéséhez szükséges szemléleti alapjaik is a kívánt módon változnak. Az előbbiek eredményeként az érintett iskolákban eddig is folyó, de kellő szakmai háttérrel gyakran nélkülöző népismereti, felzárkóztató és cigány felzárkóztató programok rendszerezettebb és segédeszközökben gazdagodó fejlődési/fejlesztési lehetőséget szereznek. A programhoz kapcsolódó, tervezett kiadvány: nép- és társadalomismereti szöveggyűjtemény.

vizsgák	félévek				megjegyzés
	I.	II.	III.	IV.	
kötelező tanulmányi terület	2 koll.	1 koll.	1 koll.	1 koll.	
		2 gy.	2 gy.	2 gy.	
választható tanulmányi terület	2 koll.	2 koll.	1 koll.		
		1 gy.	2 gy.	3 gy.	
összesen	4 koll.	3 koll.	2 koll.	1 koll.	
		3 gy.	4 gy.	5 gy.	
szigorlatok			1*		* komplex: 1, 2, 3 választható tanulmányi területek

1. táblázat. Kötelező vizsgák és gyakorlati jegyek

A képzés időtartama 2001. november – 2002. július, 40 fő résztvevővel. (A kötelező és választható tanulmányi területekről lásd a függelék.) A 360 órás program első 180 órás szakaszának tematikája (kötelező tanulmányi területek) a Szekszárdi Tanítóképző továbbképzési tanfolyamaival közösen kifejlesztett tematika. A képzésben 15 fő – köztük cigány származású – szakember vesz részt. Az oktatásban jelentős szerepet vállalnak a három megye cigány önkormányzatainak szakemberei is (jogászok, közgazdászok, pedagógusok).

1.2. A 80 órás, általános pedagógiai alapozó továbbképzés vázlata

Címe: Helix Képzési Rendszer: általános pedagógia (alapítási engedély száma: T 300730-1330/1999). Teljes óraszám: 80. A hallgatók száma (minimum–maximum): 10–20 fő/kurzus. A pályázat keretében indítandó kurzusok száma: 1. Célcsoport: bármely szakirányú általános és középiskolai tanárok, nevelők főleg Baranya, Somogy, Tolna megyéből. A hallgatói munka értékelésének alapja: záródolgozat. A kurzus elvégzésének bizonylata: oklevél szöveges értékeléssel. A kurzus időtartama: 2001. október – 2002. július.

E továbbképző program jelentősége abban rejlik, hogy olyan pedagógiai szemléletet, módszertant és tartalmat közvetít, amelynek különös jelentősége van azoknak a pedagógusoknak a munkájában, akik kisebbségi kultúrákhoz tartozó, hátrányos helyzetű, az általánosan elterjedt oktatási formákban nehezen haladó gyerekekkel foglalkoznak. A program központi problémája az integratív pedagógiai szemlélet és az ezzel szorosan összefüggő differenciált oktatás. A cigány etnikummal és kultúrákkal kapcsolatban szerzett specifikus ismeretegyüttes a gyakorlati pedagógiában csak akkor alkalmazható a

szükséges eredményességgel, ha azt egy szemléletében, hozzáállásában lényegesen nyitottabb, a személyiségi különbözőségeket figyelembe venni, értékékként megtartani képes, integratív általános pedagógiai környezetbe kerül.

E továbbképző programban mind az elméleti (37 óra), mind a gyakorlati (43 óra) foglalkozások egyben olyan tréningek is, amelyek módszereikben közvetlenül is megjelenítik a közvetített pedagógiai szemléletet. Elsősorban a problémák földolgozása történik oly módon, mely lehetőséget nyújt a különböző személyiségvonásokból következő különböző gondolkodásmódok megjelenésére és egymást kölcsönösen termékenyítő ütköztetésére.

A továbbképző program várható eredményeként a hallgatók pedagógiai szemléletükben olyan indíttatást, olyan pedagógiai értékrendi alapokat kapnak, melyek alapján a saját helyi környezetükhöz, iskolai közösségükhöz alkalmazkodva jelentősen mérsékelhetik saját munkájukban és tanítványaik iskolai haladásában a kudarccokat, önálló gondolkodásra és reális önértékelésre képes embereket nevelhetnek.

1.3. A 60 órás cigány (népismereti) továbbképzés vázlata

Címe: Cigány népismeret. Akkreditációja tervezett. Teljes óraszám: 60. A hallgatók száma: 20 fő/kurzus. Az e pályázat keretében indítandó kurzusok száma: 1. Célcsoport: bármely szakirányú általános és középiskolai tanárok, nevelők (Baranya, Somogy, Tolna). A hallgatói munka értékelésének alapja: záródolgozat. A kurzus elvégzésének bizonylata: tanúsítvány. A kurzus tervezett időtartama: 2001. november – 2002. július.

A továbbképzés elsősorban a cigány etnikum és kultúrák megismertetését szolgálja. Hangsúlyozandó azonban, hogy a program ezt széleskörű összefüggésrendszerbe ágyazottan, összehasonlító vizsgálatokkal dolgozza föl. Alapvető cél: bemutatni azt, hogy a cigány kultúrák is autonómok, olyan önálló érték- és normarenddel rendelkeznek, amelyek a mindannyiunk számára létszükségletet jelentő kulturális sokféleség értékes alkotóelemei. A kurzus módszertani segítséget ad a cigány népismeret témakör oktatásához, másrészt az irodalmi modul (mesegyűjtemény) elkészítése során a pedagógusok taneszköz-fejlesztési ismereteket sajátíthatnak el.

A továbbképzésbe olyan cigány embereket is bevonunk, akik a saját életükből közvetlenül, hitelesen tudják bemutatni a cigány kultúrákat. Az ő tevékenységüket video- és hangszalagon rögzítjük, és a későbbiekben a főlvételeket a továbbképzéseken fogjuk használni.

A továbbképzés gyakorlati részében a hallgatók a terepre (peremterületekre, kis falvakba) is eljutnak, ahol „testközelben” is találkozhatnak a cigányok életével, kultúrájával; gyűjtőmunkát végeznek (mesék, történetek, énekek stb.). A gyűjtés elsősorban három megyére terjed ki, arra alkalmas eredményeit beépítjük a tervezett mesekönyvbe.

A továbbképző programnak köszönhetően a hallgatók várhatóan részben közvetett, részben közvetlen tapasztalás útján viszonylag széleskörű ismereteket szereznek a cigányságról. A jelentős részben személyes tapasztalás útján a pedagógusok (1) megismerhetik a cigány etnikumot és a cigány kultúrákat, (2) felismerik és elismerik, hogy a cigány kultúráknak is megvannak a saját értékei, (3) kialakul a készségük a kulturális eredetű különbözőségek elfogadására.

Elsősorban e programhoz kapcsolódó, tervezett kiadvány egy beás-magyar kétnyelvű mesekönyv.

2. Taneszköz-fejlesztés

A 360 órás továbbképzésben oktatási segédanyagaként készítjük elő a „Cigány nép- és társadalomismeret” szövegyűjteményt. A cigány kultúrák iskolai megjelenítéséhez szükséges irodalmi háttér kevés és nem kellően rendszerezett (a lovári nyelvű anyagok esetében valamivel jobb a helyzet, mint a beásnál). E program keretében egy olyan me-

témakörök	óraszám	
	elmélet	gyakorlat
cigány társadalomismeret - a cigányság története - a cigányság belső közösségi kapcsolatrendszere - a cigányság mai társadalmi helyzete és lehetőségei	7+5	-
cigány kultúrák (beás, romani, romungro) jellemzői - világkép, emberkép - érték és normarend, szokások - viszony a természeti környezethez	7	7
cigány művészet - zene, tánc - képzőművészet - irodalom	5+2	7
a beszélt cigány nyelvek fő sajátosságai - a magyarországi cigány nyelvek - lovári - beás	5+1	-
a kulturális különbözőségekből adódó oktatási-nevelési problémák - a másság szociálpszichológiai és szociokulturális megnyilvánulásai - az együttműködő magatartás pszichológiája - alternatív pedagógiák alkalmazási lehetőségei	5+2	7
	39	21

2. táblázat.

sekönyv összeállítását tervezzük magyar és beás cigány nyelven, amely egyaránt használható a gyerekek, illetve a pedagógusok vagy más felnőttek számára. A könyv egyfelől lehetőséget nyújt a beás cigány nyelv gyakorlására, másfelől a cigány mesék révén (ezeket nem olyan szűk értelemben kell venni, mint például a magyar meséket) közvetíti a cigány kultúrák szemléleti, értékrendi elemeit, normáit.

A könyv tervezett terjedelme B5/200 oldal, amelyben a kétnyelvű mesék mellett beás–magyar szöszedet is lesz. A könyv anyagának összeállításában részben fölhasználjuk a 60 és a 360 órás továbbképzésben résztvevő pedagógusok terepgyakorlaton végzett gyűjtésének eredményeit, a régió közoktatási intézményeinek tanulói körében meghirdetett mesegyűjtési és rajzpályázati munkákat, illetve – szükség esetén – egyéb forrásokat. Az anyaggyűjtésben a három megye cigány kisebbségi önkormányzatai is részt vesznek.

A 60 órás továbbképzés taneszközfejlesztési programjának keretében fölvelt kép- és hanganyagot saját további továbbképzéseink, a pedagógus-alapképzés illetve az iskolák számára – már e pályázati időszakon túl – oktatási segédanyagként tervezzük földolgozni. (A kiadvány „Roma aeterna” címmel azóta elkészült)

3. Nappali tagozatos hallgatók hospitálási gyakorlata hátrányos helyzetű iskolákban.

Pécs és Kaposvár egy-egy peremvárosi iskolájában valamint Tolna, Somogy, Baranya további három aprófalvas településének intézményeiben szervezzük meg a tanárjelöltek gyakorlati képzését. A jogszabályban előírt óraterhelés egyharmadát a hallgatók olyan iskolai környezetben tölthetik, ahol hátrányos helyzetű cigány tanulók tanulnak. A partneriskolákban dolgozó pedagógusok eddigi munkája kellő szakmai garanciát nyújt arra, hogy szakvezetői tevékenységet lássanak el. Terveink között szerepel a gyakorlóiskolai hálózatnak olyan irányú átalakítása, amely lehetőséget biztosít heterogén szociokulturális háttérű gyermekcsoportok megismerésére. Az új típusú gyakorlóiskolai hálózat kialakítása során élni kívánunk az új törvényi, finanszírozási lehetőségekkel, ami nemcsak az egyetem, hanem a gyakorlóiskolai funkciót vállaló iskolák számára is szakmai, anyagi előnyökkel jár.

A képzésben a TKI nappali tagozatos hallgatói vesznek részt hospitálás keretében. A gyakorlóiskolai tevékenység során a TKI feladata a hospitálás egyetemi szintű megszer-

vezése, azaz a hallgatók és iskolák kapcsolatának megteremtése. A továbbiakban az iskolák vezetői kiválasztják a szaktanárokat, akik elkészítik az órabeosztást, megfigyelési szempontokat adnak. Az óralátogatások lezárulása után a hospitálóval közösen összegzik a tapasztalatokat, a szaktanár értékeli a hallgató teljesítményét és a továbbítja a szükséges adatlapokat az egyetem felé.

Projektmenedzsment

A menedzsment személyi és eszközbeli háttere a Tanárképző Intézetben biztosított. A projektvezető, a programmenedzser és a pénzügyi vezető a PTE TKI által alkalmazott természetes személyek. A projektvezető Reisz Terézia, a PTE Tanárképző Intézet (a konzorcium gesztora) igazgatóhelyettese, programmenedzser Dobai Teodóra, pénzügyi vezető Szabóné Emmert Margit.

Hangsúlyozzuk, hogy bár az egyes programelemek „tulajdonosai” a konzorcium különböző tagjai, de minden program előkészítésében és lebonyolításában a konzorcium tagjai sokrétűen együttműködnek, kiegészítik egymás munkáját, illetve szükség szerint részt vesznek egymás feladatainak ellátásában.

A 60 és 360 órás továbbképzési programok kidolgozásának és lebonyolításának felelőse: a programvezető, illetve a programmenedzser. A munkát végzi a Tanárképző Intézet által e célra összehívott munkacsoport. Oktatóink között – a teljesség igénye nélkül – Kosztics István, Bredács Alice, Hardi András, Lantos Gábor, Várnagy Elemér, Deme Tamás végeznek oktatói munkát.

A 80 órás program koordinátora Lantos Gábor, a Helix Alapítvány vezetője, lebonyolítója a Helix Alapítvány.

A továbbképzések résztvevőinek szervezését végzi a Baranya megyei Pedagógiai Intézet, illetve Baranya, Somogy és Tolna megye Cigány Kisebbségi Önkormányzata. A továbbképzésekről egy közös tájékoztató kiadvány készül, amelyet eljuttatunk minden érintett iskolába. A szervezésben természetesen a személyes kapcsolatok is szerepet kapnak.

A pályázati időszak lefolyása alatt a konzorcium tagjainak, illetve a létrehozott munkacsoportoknak a képviselői negyedévenként legalább egy alkalommal munkamegbeszélésen vesznek részt, ahol beszámolnak az addigi eredményekről, megbeszélik a következő időszak aktuális feladatait.

A programok szakértői támogatója Gidáné Orsós Erzsébet, közoktatási szakértő (etnikai kisebbségi nevelési-oktatási szakértő sorszám: 2773.) Szakmai tanácsaival részt vesz a programban Forray R. Katalin a PTE Romológia tanszékének vezetője, aki sokrétű tapasztalatai révén hatékonyan segítheti a képzési, tantervfejlesztési munkát.

A konzorciumi tagok rövid bemutatása

1. Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Intézet

Az egyetemi rendszerben betöltött általános tanárképzési funkciója mellett már 15 éve foglalkozik a hátrányos helyzetű gyerekekkel kapcsolatos pedagógiai problémák kutatásával. Az itt elért kutatási eredményeket természetesen fölhasználja a folytonosan megújuló tanárképzésben az alapképzéstől a továbbképzésekig. Az Intézet kutatási és oktatási programjaiban súlyponti helyet kapnak az alternatív pedagógiai irányzatok, illetve a közvetlen pedagógiai kérdések széleskörű összefüggésrendszeren keresztül történő vizsgálata. Az Intézet keretei között jelenik meg az Iskolakultúra című folyóirat.

E pályázati programban a konzorcium gesztori szerepét vállalta és értelemszerűen nagy része van a program megvalósításának szakmai vonatkozásaiban is.

2. Baranya Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete

Alapvető feladatának tekinti a Baranya megyei iskolák rendszeres informálását az őket érintő jogszabályi, közigazgatási környezet változásairól, a különböző pályázati, továbbképzési lehetőségekről. Az Intézet maga is szervez továbbképzéseket, például az ESZTER-programot, amely a cigány népismeret oktatásához adott alapismereteket. Szaktanácsadói hálózata révén szinte napi kapcsolatban van a megye oktatási intézményeivel. Információs folyóirata a Palatábla. E pályázati programban népszerűsítéssel és szervezéssel kapcsolatos feladatokat lát el.

3. Helix Alapítvány

1995-ben jött létre, de pedagógiai szakmai múltja közel 30 évre tekint vissza. A Helix Képzési Rendszer mint „alternatív” pedagógia kidolgozója, tulajdonosa. Pedagógiai szemléletében különös súlyt kap az integráció és a differenciáció, illetve a pedagógiai problémák általános társadalmi-kulturális összefüggésrendszere. 1997-től folyamatosan foglalkozik a cigány gyerekekkel kapcsolatos pedagógiai kérdések elméleti földolgozásával és gyakorlati alkalmazásával. 1999-től akkreditált pedagógus-továbbképző programja is van. Az integratív pedagógiának a Helix Képzési Rendszer szerinti értelmezésének egyik fontos háttere a szimmetriaelmélet: az erről szóló könyv 2000-ben jelent meg (A szimmetriák világa, a világ szimmetriái). Az Alapítvány adja ki a Helix. Kultúra, pedagógia, környezet című folyóiratot. E pályázati programban a továbbképzésekben és a kiadványok elkészítésében vesz részt.

4. Cigány Kisebbségi Önkormányzatok

A konzorcium tagjai a Baranya, Somogy és a Tolna Megyei Cigány Kisebbségi Önkormányzat. Alapvető feladatuk a cigánysággal kapcsolatos érdekvédelem, illetve a társadalmi és kulturális rendezvények szervezése. Aktívan részt vesznek a cigány gyerekekkel (is) foglalkozó oktatási intézményekkel kapcsolatos, a cigányságot érintő programokban tanácsadással, szakértéssel, véleményezéssel. A továbbképzésben résztvevő pedagógusok számának feltérképezésében segítségünkre vannak, és a továbbiakban is támogatják szervezői munkával a programot.

E pályázati programban népszerűsítéssel és szervezéssel kapcsolatos feladatokat vállaltak, illetve a továbbképzések egyes moduljaiban kapnak oktatói szerepet. A mesegyűjtő és rajzpályázat kiírását, szervezését végzik.

5. A hospitálást végző iskolák bemutatása

Bártfa Utcai Általános Iskola Pécsbányatelepi tagiskolája

Programunk halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban cigány származású célcsoportra épült kiegészülve az ép értelmű mozgássérültek integrált oktatásával, speciális felszereltséggel és szemléletmóddal. Ebben az iskolában tehát a másság elfogadása egyértelmű. A pedagógusok igyekeznek a szülőket is bevonni a munkába, szoros kapcsolatot tartani a családokkal.

Kétújfalui Általános Iskola és Óvoda

Az iskola és az óvoda programja egymásra épül. Intézmény feladatul tűzte ki helyi pedagógiai programjában a cigánygyerekek felzárkóztatását, a tehetséges cigánytanulók felkarolását, a szociális hátrány csökkentését, identitásuk erősítését a hagyományörző szakkör és népismeret című program bevezetésével. A tanulók 98%-ban veszik igénybe a délutáni napközit, ahol a pedagógusok folytatni tudják a délelőtti programot. Felső tagozaton a hagyományörző szakkör keretei között ismerkednek meg a tanulók a cigány népismerettel, néphagyományokkal. Specialitások: szocializáció, kommunikáció fejlesztés.

tése (rugalmas kötetlen foglalkoztatási renddel, önellenőrzéssel – önértékeléssel, differenciált tanulás-, és képességfejlesztéssel).

Általános Iskola, és Zeneiskola, Napközi-otthonos Óvoda, Vásárosdombó

Az óvodában felzárkóztató program és német nyelvi előkészítő, az iskolában német nemzetiségi nyelvoktatás, fakultációban számítástechnikai képzés, alapfokon zeneoktatás, az etnikai kisebbség részére felzárkóztató program folyik. A tanulók képességeit fejleszti az önképzőkör, karének, sporttevékenységek, könyvtári foglalkoztatások, magyar néptánc és önköltséges zeneoktatás.

Általános Művelődési Központ, Bába

Az intézmény szakértő által elfogadott pedagógiai és művelődési program alapján végzi oktató-nevelő munkáját, a tanulásszervezés 1–3. osztályokban egész napos, 4–8. osztályban félnapos, mely szükség szerint tanulószobai foglalkozással egészül ki. Az első három évfolyamban egyéni és kiscsoportos felzárkóztató program keretében a nyelvi és matematikai hátrányok kompenzálása a cél, a későbbiekben nyolcadik osztályig heti két órában tartanak kiegészítő foglalkozásokat. Tantárgyi fejlesztés keretében tehetséggondozás, korrekciós program és önismereti tréning zajlik heti négy órában, a cigány népismeret a magyar és történelem tantárgyak koherens részét képezi elsőtől nyolcadik osztályig. A tantestületben közösségfejlesztő asszisztensi feladatokat lát el a helyi cigány kisebbségi önkormányzat elnöke, aki gyermekvédelmi munkája során családlátogatásokkal erősíti az intézmény-szülő kapcsolatot, segítve a gyermekek személyes fejlesztési irányainak kijelölését is. Jelenleg a Comenius 1. „partnerközpontú gondolkodásmodell” kioldozásán tevékenykedik az iskola.

Pécsi Utcai Általános Iskola, Kaposvár

A tanulólétszám közel 90%-a cigány származású, e diákok differenciált fejlesztését 1995 óta „A cigány tanulók felzárkóztatásának programja” keretében igyekszik megvalósítani az iskola.

Függelék

A célcsoportra gyakorolt várható hatás

A célcsoportként azokat az általános és középiskolai tanárokat jelöltük meg, akik Banya, Somogy és Tolna megyében, regionális szervezésben kiemelten a cigány és más szociális-kulturális okból hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkoznak. A program várható hatásai a következők:

A továbbképzésben oktatott pedagógusok körében elsajátított tudás- és képességtartalmak várhatóan hatnak az általuk nyújtott minta segítségével a környezetükben dolgozó más pedagógusokra is. Egy olyan szemléleti alapot, attitűdöt alakítunk ki, amely számára a kulturális másság természetes jelenségként és nem a pedagógiai munka akadályaként jelenik meg. Az említett szemléleti változások iskolavezetési és –szervezési, illetve tanulásszervezési ismereteket is megalapoznak.

A továbbképző programok a cigányságra és a cigány kultúrára vonatkozó ismereteket alapozzák meg. A képességek a cigány gyerekekkel kapcsolatos konkrét, gyakorlati helyzetekre is alkalmazhatókká válnak.

A képzés, kutatás sajátos egységét valósítja meg az a program, amely a taneszközök anyagainak gyűjtését és fejlesztését egy tanár-továbbképzési rendszerbe ágyazza. E módszerrel a hagyományos tanár-továbbképzési formákat fellazítva olyan új típusú tanári munkaformákra tanítja meg a már gyakorló pedagógusokat, amely során elsajátíthatják a pedagógiai kutatás és taneszköz-fejlesztés technikáit.

témakörök	félévek				megjegyzés
	I.	II.	III.	IV.	
1. Közigazgatási vezetői ismeretek – Magyarország és a kisebbségek; – az EU nemzetiségekre vonatkozó koncepciói; – a helyi társadalom és önkormányzatok kapcsolata; – a Nemzetiségi Törvény, Közoktatási Törvény; – a Nemzetiségi Törvény cigány vonatkozásai.	30 óra ea. koll.				
2. Nevelési oktatási intézmény mint szervezet működése – a magyarországi cigány közoktatási intézményrendszer sajátosságai; – a cigány kisebbségi oktatás jogi szabályozása (Közoktatási Törvény és minisztériumi irányelvek); – az oktatási intézmények kapcsolatai, kommunikációja a cigány kisebbségi önkormányzatokkal és a helyi társadalommal.	15 óra ea. koll.				
3. Az iskola működésének értékelése – innováció és fejlesztés az iskolában; – iskolai tudásmérés és értékelés, minőségbiztosítás; – cigány tanulók munkájának hatékonyságvizsgálata.		20 óra ea. koll. 10 óra szem. gy.	15 óra szem. gy.		
4. Pedagógus az iskolai szervezetben – a cigány gyerekekkel foglalkozó pedagógusok attitűdjei; – önismereti technikák, tréningek a pedagógus szakmában; – „Míg én rólad mindent, Te én rólam semmit”- pedagóguskép és személyiségmodell.		15 óra szem. gy.			
5. Pedagógiai folyamat tervezés, -szervezés – bevezetés a tantervfejlesztés ismereteibe; – a taneszköz-fejlesztés módszertani alapjai; – tanulásirányítási stratégiák.			15 óra ea. koll.	15 óra szem. gy.	
6. Sajátos pszichológiai ismereteket igénylők oktatása-nevelése – az együttműködő magatartás pszichológiája, előítéletek; – a másság szociálpszichológiája.			15 óra ea. koll.		
7. Sajátos pedagógiai csoportok nevelése – cigány gyerekek nevelését segítő új eljárások, módszerek, technikák megismerése, gyakorlati alkalmazása; – a másság szociokulturális megnyilvánulása; – kulturális különbözőségekből adódó oktatási, nevelési problémák; – alternatív pedagógiai módszerek alkalmazása.				15 óra szem. gy. 15 óra ea. koll.	* *
összesen	45 óra	45 óra	45 óra	45 óra	* összevont kollokvium
vizsgák	2 koll.	1 koll. 2 gy.	1 koll. 2 gy.	1 koll. 2 gy.	

3. táblázat. 360 órás képzés: Kötelező tanulmányi területek

A kutatási módszerek újdonságát jelenti, hogy a pedagógusok és tanárjelöltek megismerkedhetnek olyan adatközlőkkel, akik primer értékeket közvetíthetnek a cigány kultúráról, a cigányság mindennapi életformájáról. Az irodalmi modul az iskolai oktatásban a gyerekek és a gyakorló pedagógusok számára hiánypótló segédanyagként jelenhet meg. A „Cigány nép- és társadalomismeret” szöveggyűjtemény a tanárképzés fontos taneszközeként szolgálhat. A tervezett könyvek, illetve a továbbképzés jegyzetei lehetővé teszik a további önképzést is.

A pályázati program teljesítése során szerzett tapasztalatokat és az elkészült segédleteket beépítjük a hátrányos helyzetű és cigány gyerekekkel kapcsolatos pedagógus-alapképzésbe. (Jelenleg folyik a PTE TKI pedagógia szak akkreditálása, melynek fontos eleme a kisebbségi oktatás és a cigány tanulók nevelési kérdéseinek tárgyalása.)

A továbbképzésben résztvevő pedagógusok olyan taneszköz-fejlesztési ismereteket sajátíthatnak el, például az irodalmi modul kifejlesztése során, amely képességeket önállóan is alkalmazhatják a népismeret témakör oktatásában. A programban résztvevő pedagógusok várhatóan nagyszámú fejlesztéseket indítanak el iskoláinkban. Ennek köszönhetően megnő a régióban a cigány pedagógiai programot megvalósító iskolák száma.

A gyakorló pedagógusok tapasztalataikat a kistérségi oktatási programokban is hasznosíthatják, így megalapozhatják a kistérségi közoktatási társulások tartalmi fejlesztéseit. Szándékaink szerint hosszú távon olyan gesztorintézmények jönnek létre a régióban, amelyek kifejlesztik a nevelési területet módszertani, szakmai központjait (művészeti, mentálhigiénés, kollégiumi stb. nevelési területeken).

témakörök	félévek				megjegyzés
	I.	II.	III.	IV.	
8. Társadalomismeret – cigány társadalom ismerete; – a helyi társadalom politológiai ismeretei; – a cigányság mobilitási esélyei; – cigány önszerveződés, civil szervezetek.	30 óra ea. koll.				
9. A cigány kultúrák ismeretei – a cigány kultúrák történelme; – a cigány művészeti területek (irodalom, zene, képzőművészet, táj- és környezeti kultúra, ember és a természet viszonya); – a cigány nyelvek sajátosságai.	15 óra ea. koll.	15 óra ea. koll.	15 óra szem. gy.	15 óra szem. gy.	
10. Cigány nevelési és oktatási programok fejlesztése – a nevelési programok fejlesztésének alapjai; – tanítási és tanulási stratégiák tervezése; – a cigány népismeret helyi tantervi megvalósítása.			15 óra ea. koll.	15 óra szem. gy.	
11. Taneszközök elemzése, fejlesztése – tankönyv-elemzés, cigány tanulóknak szóló tankönyvek fejlesztése; – cigány tanulóknak szóló taneszközök fejlesztése munkafüzet, CD, stb.				15 óra szem. gy.	
12. Tanulásemelvények és stratégiák – a tanulási motivációk problematikája; – a cigány gyerekek tanulási motivációját javító módszerek.		15 óra koll. ea.			
13. Sajátos pszichológiai képességek fejlesztése – cigány gyerekekkel foglalkozó pedagógusok szociálpszichológiai tréningje; – személyiségfejlesztő tréning; – kommunikációs tréning.		15 óra szem. gy.	15 óra szem. gy.		
összesen	45 óra	45 óra	45 óra	45 óra	
	2 koll.	2 koll.	1 koll.		
		1 gy.	2 gy.	3 gy.	

4. táblázat. 360 órás képzés: Választható tanulmányi területek

A gyakorlóiskolai hálózat kitágításával a nappali tagozatos tanárjelöltek lehetőséget kapnak arra, hogy az aprófalvas hátrányos helyzetű iskolák speciális nevelési problémáival is megismerkedjenek. A tanárjelöltek a hospitálás során új típusú pedagógus-szerepeket sajátíthatnak el. A családdal és a gyerekekkel való találkozásuk során bepillantást nyerhetnek a hátrányos helyzetű cigány gyerekek családi szocializációs folyamatába. Számszerűen nő a képzésnek köszönhetően azoknak a száma, akik potenciálisan a hátrányos helyzetű nevelési területeken helyezkednek el.

Várható eredmények periódusonként

Kiadványok, publikációk

„Cigány nép- és társadalomismeret” szöveggyűjtemény kiadása.

Kétnyelvű mesekönyv kiadása. (irodalmi modul)

A témakör egyes rész kérdéseivel összefüggő publikációk az Iskolakultúra (Tanárképző Intézet, Pécs), Palatábla (Pedagógiai Intézet, Pécs) és a Helix (Helix Alapítvány, Romonya) folyóiratokban.

A projekt eredményeinek, tevékenységeinek fenntarthatósága

A program elemeinek többsége már több éves előzménnyel rendelkezik, ami egyben arra is utal, hogy nem egy pályázat ürügyeként fog elindulni és nem is fog lezárulni a pályázati időszak végén. Így hosszabb előzménye van már jelenleg is:

A PTE Tanárképző Intézet már 15 éve foglalkozik a hátrányos helyzetű gyerekekkel kapcsolatos pedagógiai kérdések kutatásával és az eredmények alkalmazásával a pedagógusképzés különböző formáiban. (Ez a program Várnagy Elemér nevéhez kötődik.) A 60 és 360 órás továbbképzés tartalmi előzményeként már az 1999/2000-es tanévben is tartottunk egy továbbképzést az pécsi Éltes Mátyás Iskolaközpontban ba-

ranyai és tolnai pedagógusok számára. Ez konkrét gyakorlati és elméleti ismereteket adott a népismeret oktatásához.

A 80 órás továbbképző programot a Hélix Alapítvány működteti (1995-től, akkreditálva 1999-ben)

A programunk által érintett régióban a cigány gyerekek aránya növekszik. Ezért egyre intenzívebben fogalmazódik meg a gyakorló pedagógusoknak az az igénye, hogy a pedagógusképzéssel, a pedagógiai munka megyei és regionális léptékű szervezésével foglalkozó intézmények, szervezetek nyújtsanak ebben megfelelő, koncentrált szakmai segítséget. A két felsőfokú oktatási intézmény összehangolt továbbképzési programjai hosszú távon is garanciát jelentenek a képzési formák továbbélésére. Az itt kiépített képzési programokat fokozatosan beépítjük a nappali tagozatos alapképzésbe.

A pályázati program elkészítésében és lebonyolításában közvetlenül részt vesznek cigány pedagógusok is, akiknek természetesen személyes érdekük is a program fenntartása és további fejlesztése.

A továbbképzés – szakvizsgával egybekötött módja – országos beiskolázását célozzuk meg, mert ez a továbbképzési forma tartalmában, módszereiben eltér az eddigi képzési formáktól.

A normatív támogatással hosszú távon is fenntarthatjuk a gyakorló iskolai funkciót a hátrányos helyzetű iskolákban.

1. tevékenység	2. időhatárok	3. résztvevők száma	4. partnerek	5. eredmény	
1. a továbbképzésekről tájékoztató füzet szerkesztése, kiadása	2001.09–10.		– PPTÉ Tanárképző Intézet (gesztor) – Megyei Pedagógiai Intézet (Pécs) – Hélix Alapítvány – Cigány Kisebbségi Önkormányzatok (Baranya, Somogy, Tolna) Általános iskolák: – Bába – Vásárosdombó – Kétújfalú – Pécs, Bártfa Utcai Isk. – Kaposvár, Pécsi Utcai Isk.	tájékoztató füzet	
2. 360 órás továbbképzés: részletes kidolgozás	2001.09.			engedélyeztetésre előkészített program	
engedélyeztetés	2001.09–10.			engedélyezett program	
szervezés	2001.10–11.			hallgatócsoport megszervezése	
tanfolyam lebonyolítása	2001.11–2002.07.	40 fő		tanfolyam elvégzése, szakvizsga-bizonyítvány	
3. 80 órás továbbképzés: szervezés	2001.09.			hallgatócsoport megszervezése	
tanfolyam lebonyolítása	2001.10–2002.07.	20 fő		tanfolyam elvégzése, oklevél	
4. 60 órás továbbképzés: részletes kidolgozás	2001.09.			akkreditációra előkészített program	
akkreditáció	2001.09–2001.10.			akkreditált program	
szervezés	2001.10–11.			hallgatócsoport megszervezése	
tanfolyam lebonyolítása	2001.11–2002.07.	20 fő		tanfolyam elvégzése, tanúsítvány	
5. taneszköz fejlesztés	videó- és magnófelvételek készítése	2001.09–12.			későbbi oktatási segédanyagok alapanyaga.
	cigány nép- és társadalomismeret szöveggyűjtemény szerkesztés	2001.09–2002.01.			
	lektori, kiadási munkák	2002.02–05.			könyv a továbbképzéshez
	irodalmi modul (mesekönyv) anyaggyűjtés, földolgozás	2001.10.–2002.01.			
	gyűjtőpályázat meghirdetése	2001.09.			
	gyűjtőpályázat kiértékelése, eredményhirdetés	2001.12.		szövegek és rajzok az irodalmi modulhoz	
	szerkesztés, lektori munkák	2001.12–2002.02.			
	kiadás	2002.03–07.		oktatási segédanyag az iskolák számára és a továbbképzéshez	
6. gyakorlóiskolai hospitálás	2001.09–2002.06.			hallgatók megismertetése speciális iskolai programokkal, pedagógiai problémákkal.	

5. táblázat. A projekt objektíven meghatározható, várt eredményeinek listája periódusonként

A konzorcium tagjaival a jövőben további taneszköz-fejlesztési munkálatokat tervezzünk (ökológia, művészeti, cigány nyelvi modulok).

A projekt során megjelenített innovációkat a kistérségi közoktatási társulások gesztor-intézményeiben kívánjuk hasznosítani.

Pályázatunk 2002 július 30-án lezárult, a pályázati tevékenységünket többször és több szempontból is ellenőrizték az OM Phare Programirodája által megbízott szervezetek. Az ellenőrzés utolsó fázisaként a végső tartalmi és pénzügyi jelentés is elfogadásra került.

Abstract

The application handed in by The Teacher Training Institute of the University of Pécs focuses on the teachers' further education. There are programs consisting of 60, 80 and 360 hours training that offer a general pedagogical approach promoting school achievement as well as some basic information on Gipsy cultures. In our region the proportion of Gipsy children is very high. They are very often involved in conflicts and failures due to their ethnic and cultural differences.

Concerning this topic we can find only a few school equipment (coursebooks, supply materials, teacher's books) and they are not always available. For this reason, the development of school equipment is an indispensable element in our program. The students who participate in the basic teacher training program can get to know the work done in the disadvantaged schools of the region by means of field-work.